

УДК 351.75

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.91>

СУТНІСТЬ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Кондратюк Н.С.,*здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,
Державний податковий університет***Бубнова А.С.,***здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,
Державний податковий університет***Параниця С.П.,***кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри правоохоронної діяльності,
Державний податковий університет
ORCID: 0000-0001-7907-1220*

Кондратюк Н.С., Бубнова А.С., Параниця С.П. Сутність тактико-спеціальної підготовки в правоохоронній діяльності.

Стаття присвячена особливостям формування однієї із найважливіших складових в діяльності працівників правоохоронних органів - тактико-спеціальної підготовки. Висвітлено окремі правові аспекти сутності тактико спеціальної підготовки в правоохоронній діяльності. Зосереджено увагу на важливості комплексного вивчення тактико спеціальної підготовки, оскільки вона забезпечує здатність ефективно діяти в умовах стресу, невизначеності та високого ризику в професійній діяльності. У сучасних умовах, коли злочинність стає все більш різноманітною та складною, а також зростає рівень загроз для суспільної безпеки, ефективність роботи правоохоронних органів значною мірою залежить від рівня тактико-спеціальної підготовки їх працівників. У ході дослідження відзначено, що однією з ключових функцій держави є організаційно-правове забезпечення тактико-спеціальної підготовки та навчання працівників правоохоронних органів. Окреслено, що тактико-спеціальна підготовка є організованим, майже безперервним процесом здобуття знань, спеціальних умінь і навичок, необхідних для ефективного виконання службових обов'язків. Існують різні форми професійної підготовки, зокрема навчання в установах з особливими умовами, підвищення кваліфікації на спеціалізованих курсах тощо.

У контексті розвитку правоохоронної системи тактико-спеціальна підготовка є не тільки засобом підвищення ефективності роботи правоохоронців, але й ключовим елементом забезпечення правопорядку та безпеки громадян. Виокремлено, що мета такої підготовки визначається потребами суспільства, а також інтересами самих працівників правоохоронних органів. Так, шляхами вдосконалення тактико-спеціальної підготовки в правоохоронній діяльності є: модернізація навчальних програм та тренувальних курсів; підвищення рівня міжвідомчої координації та взаємодії; інтенсивне використання психологічної підготовки; розширення тактичних навичок через практичні навчання; оновлення технічного оснащення та використання сучасних технологій; постійне оновлення знань через міжнародний досвід; індивідуалізація підготовки; регулярне оцінювання ефективності підготовки

Ключові слова: тактика, підготовка, тактико-спеціальна підготовка, правоохоронна діяльність.

Kondratyuk N.S., Bubnova A.S., Paranytsia S.P. The essence of tactical and special training in law enforcement activities.

The article is devoted to the peculiarities of the formation of one of the most important components in the activities of law enforcement officers - tactical and special training. Some legal aspects of the essence of tactical and special training in law enforcement activities are highlighted. Attention is focused on the importance of comprehensive study of tactical and special training, since it provides the ability to act effectively in conditions of stress, uncertainty and high risk in professional activities. In modern conditions, when crime is becoming more diverse and complex, and the level of threats to public safety is increasing, the effectiveness of the work of law enforcement agencies largely depends on the level of tactical and special training of their employees. The study noted that one of the key functions of

the state is the organizational and legal support of tactical and special training and training of law enforcement officers. It is outlined that tactical and special training is an organized, almost continuous process of acquiring knowledge, special skills and abilities necessary for the effective performance of official duties. There are various forms of professional training, including training in institutions with special conditions, advanced training in specialized courses, etc.

In the context of the development of the law enforcement system, tactical and special training is not only a means of increasing the efficiency of law enforcement officers, but also a key element in ensuring law and order and the safety of citizens. It is emphasized that the purpose of such training is determined by the needs of society, as well as the interests of law enforcement officers themselves. Thus, the ways to improve tactical and special training in law enforcement activities are: modernization of curricula and training courses; increasing the level of interdepartmental coordination and interaction; intensive use of psychological training; expansion of tactical skills through practical training; updating technical equipment and using modern technologies; constant updating of knowledge through international experience; individualization of training; regular assessment of training effectiveness.

Key words: tactics, training, tactical and special training, law enforcement activities.

Постановка проблеми. Постійні зміни формують нові підходи до фахівця в правоохоронній сфері. У сучасних умовах, коли злочинність стає все більш різноманітною та складною, а також зростає рівень загроз для суспільної безпеки, ефективність роботи правоохоронних органів значною мірою залежить від рівня тактико-спеціальної підготовки їх працівників. Таким чином, тактико-спеціальна підготовка є важливим компонентом професійної підготовки працівників правоохоронних органів, оскільки забезпечує їх здатність ефективно діяти в умовах стресу, невизначеності та високого ризику.

У контексті розвитку правоохоронної системи тактико-спеціальна підготовка є не тільки засобом підвищення ефективності роботи правоохоронців, але й ключовим елементом забезпечення правопорядку та безпеки громадян. Вона дозволяє поліпшити професіоналізм працівників, підвищити їхню готовність до виконання завдань у складних та небезпечних ситуаціях, що має особливе значення для забезпечення стабільності та безпеки в державі.

Мета дослідження полягає у аналізі підходів розуміння тактико-спеціальної підготовки, зокрема у контексті практичної реалізації з урахуванням особливостей формування фахівця в сфері правоохоронної діяльності.

Стан опрацювання проблематики. Тактико-спеціальної підготовки в правоохоронній діяльності є важливою складовою забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю та підтримання правопорядку. Останні дослідження в цій галузі фокусуються на різних аспектах цієї підготовки, зокрема на її значенні, методах і формах, а також на впливі сучасних технологій та змін у правовій та соціальній сфері. У ході дослідження звернута увага на наукові доробки вітчизняних дослідників, серед яких: Аносенков А.А., Гайдученко П.Л., Гайдученко Р.Л., Казначеев Д.Г., Комісаров О.Г., Мукоїда Р.В., Петков В.П., Собакарь А.О., Соболев Е.Ю., Юнін О.С. та інші.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де злочинність постійно змінюється, виникають нові виклики, що вимагають від правоохоронців високої кваліфікації, спритності та здатності до адаптації. Тактико-спеціальна підготовка є важливою складовою професійної діяльності працівників правоохоронних органів, оскільки безпосередньо впливає на ефективність виконання службових обов'язків та забезпечення громадської безпеки. Цей вид підготовки охоплює різноманітні аспекти, включаючи фізичну підготовленість, тактичне мислення, комунікативні навички та здатність до командної роботи. Він дозволяє працівникам не лише оперативно реагувати на надзвичайні ситуації, а й ефективно підтримувати правопорядок у звичайних умовах. Крім того, успішна тактико-спеціальна підготовка сприяє формуванню впевненості у власних силах, що є важливим чинником у стресових ситуаціях на службі [1, с. 88].

Однією з ключових функцій держави є організаційно-правове забезпечення тактико-спеціальної підготовки та навчання працівників правоохоронних органів. Враховуючи це, значну роль у набутті необхідних професійних і спеціальних знань працівниками правоохоронних органів відіграють положення спеціальних законів та підзаконних нормативних актів, які регулюють діяльність правоохоронних структур України. Крім Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, який визначає професійне навчання поліцейських складається [2], порядок, організацію та терміни проведення професійного навчання визначає Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, затвердженого наказом МВС від 16.02.2016 р. № 105 [3], а Положення про вищі навчальні заклади, яке затверджено наказом МВС від 14.02.2008 р. № 62, покликане забезпечити підготовку фахівців за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями, їх навчання, виховання та професійну підготовку осіб з

урахуванням нормативних вимог у галузі вищої освіти з метою задоволення освітніх потреб особи, суспільства і держави [4].

Тактико-спеціальна підготовка є організованим, майже безперервним процесом здобуття знань, спеціальних умінь і навичок, необхідних для ефективного виконання службових обов'язків. Існують різні форми професійної підготовки, зокрема, навчання в установах з особливими умовами, підвищення кваліфікації на спеціалізованих курсах тощо. Мета такої підготовки визначається потребами суспільства, а також інтересами самих працівників правоохоронних органів. Держава, у свою чергу, можна сказати, «ставить замовлення» на підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері правоохоронної діяльності [5, с. 149].

А.А. Аносенков та Р.В. Мукоїда правильно зазначають, що тактико-спеціальна підготовка є комплексним процесом, що в межах навчальних програм освітніх закладів охоплює низку дисциплін, спрямованих на підготовку курсантів до певних алгоритмів дій, які необхідні для вирішення конкретних завдань у екстремальних умовах. Основними складовими тактико-спеціальної підготовки курсантів є:

- спеціальна фізична підготовка, яка спрямована на навчання ефективному використанню фізичної сили при виконанні тактичних прийомів для досягнення певних цілей;
- психологічна підготовка, що є надзвичайно важливою, оскільки курсанти, ставши працівниками правоохоронних органів, будуть постійно стикатися зі стресом і психологічним тиском у своїй роботі. Вона передбачає формування необхідних психологічних, морально-вольових якостей і ціннісних орієнтирів, що дозволяють ефективно приймати рішення та діяти в умовах стресу та психологічних навантажень;
- тактична підготовка, яка включає вивчення тактичних прийомів і стандартних алгоритмів дій у екстремальних ситуаціях, що можуть виникати під час служби правоохоронців. Здобуті навички і тактичні прийоми дають змогу курсантам адаптувати їх до конкретних обставин і ефективно застосовувати в реальних умовах [6, с. 12].

В.В. Бондаренко, визначає низку основних завдань підготовки працівників правоохоронних органів в Україні, серед яких можна виділити такі:

- підготовка кваліфікованих фахівців правоохоронної діяльності, здатних належно забезпечувати охорону громадського порядку, проводити заходи з боротьби зі злочинністю та захищати законні права і свободи громадян, передбачені Конституцією України, особливо в умовах воєнного стану;
- вивчення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронних органів, та їх практичне застосування в ході службово-оперативної діяльності як у звичайних умовах, так і в умовах воєнного стану;
- опанування працівниками спеціальних знань і навичок, необхідних для ефективного виконання службово-оперативних завдань в умовах воєнного стану, а також постійне удосконалення цих знань і навичок;
- впровадження в практику службово-оперативної діяльності досягнень науки і техніки, новітніх методів роботи, основ наукової організації праці;
- розвиток особистих моральних якостей, почуття відповідальності за свої вчинки та діяльність, прагнення до постійного вдосконалення професійного і культурного рівня;
- навчання прийомам і методам забезпечення особистої безпеки під час виконання службових обов'язків, у тому числі в екстремальних умовах воєнного стану;
- закріплення зв'язків з населенням, забезпечення прав і свобод людини та громадянина при виконанні службових обов'язків [7, с. 241-242].

Ураховуючи значення тактико-спеціальної підготовки для ефективності діяльності правоохоронних органів, стає очевидним, що постійне вдосконалення цих процесів є необхідною умовою для підвищення рівня професіоналізму співробітників та забезпечення належного реагування на різноманітні загрози. Зміни в криміногенній ситуації, розвиток нових технологій та методів злочинної діяльності, а також підвищення вимог до оперативної ефективності вимагають від правоохоронців не лише підтримки, а й активного удосконалення своїх навичок [8]. Виходячи з цих обставин, важливо визначити основні шляхи вдосконалення тактико-спеціальної підготовки, що дозволять підвищити її ефективність та адаптацію до сучасних викликів.

Окремі аспекти тактико-спеціальної підготовки вимагають особливої уваги дотримання прав людини під час проведення тренувань і операцій. Як зазначають А.О. Гречанюк, В.М. Когут – дотримання прав людини в процесі тактико спеціальної підготовки є важливим аспектом, який необхідно постійно контролювати та удосконалювати, щоб забезпечити відповідність національним конституційним гарантіям і міжнародним стандартам [9, с. 21].

Так, на нашу думку, шляхами вдосконалення тактико-спеціальної підготовки в правоохоронній діяльності є:

1) модернізація навчальних програм та тренувальних курсів. Одним з основних напрямів вдосконалення тактико-спеціальної підготовки є актуалізація навчальних програм, що враховують сучасні загрози та виклики. Це передбачає введення новітніх методик, технічних засобів та інновацій у навчальний процес. Зокрема, інтеграція спеціальних тренінгів з використанням сучасних інформаційних технологій, симуляційних систем та віртуальної реальності дозволить ефективніше готувати правоохоронців до реальних ситуацій;

2) підвищення рівня міжвідомчої координації та взаємодії. В умовах боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими складними загрозами необхідна тісна взаємодія між різними підрозділами правоохоронних органів (поліція, прокуратура, служба безпеки, митні органи тощо). Важливою складовою тактико-спеціальної підготовки має бути удосконалення міжвідомчої координації через спільні тренування, обмін досвідом і інтеграцію тактичних планів;

3) інтенсивне використання психологічної підготовки. В умовах стресових ситуацій важливу роль відіграє психологічна стійкість працівників правоохоронних органів. Для цього необхідно впроваджувати програми, що включають тренування з управління стресом, розвитку емоційного інтелекту та покращення міжособистісної комунікації. Психологічна підготовка має допомогти працівникам краще орієнтуватися в екстремальних умовах та ухвалювати швидкі, зважені рішення;

4) розширення тактичних навичок через практичні навчання. Важливо, щоб підготовка не обмежувалася лише теоретичними знаннями, а й включала інтенсивні практичні заняття. Проведення реалістичних тренувань з моделюванням різних кризових ситуацій (пограбування, терористичні акти, масові заворушення) дозволяє учасникам набути практичних навичок і покращити свою реакцію на непередбачувані обставини;

5) оновлення технічного оснащення та використання сучасних технологій. Використання новітніх технічних засобів – від сучасних засобів зв'язку та спостереження до спеціалізованих технологій для відслідковування та нейтралізації загроз, є важливим елементом тактико-спеціальної підготовки. Це включає також ознайомлення з новими технічними засобами боротьби зі злочинністю, такими як дрони, біометричні технології, автоматизовані системи розпізнавання;

6) постійне оновлення знань через міжнародний досвід. Вивчення та впровадження передових практик та досвіду правоохоронних органів інших країн, а також участь у міжнародних навчаннях і конференціях дозволяє покращити ефективність тактико-спеціальної підготовки. Важливо активно обмінюватися досвідом з іншими державами щодо боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, кіберзлочинністю тощо;

7) індивідуалізація підготовки. Кожен працівник правоохоронного органу має свої сильні та слабкі сторони, тому вдосконалення тактико-спеціальної підготовки має бути індивідуалізованим. Це дозволить оптимально підготувати кожного працівника до виконання своїх завдань, враховуючи специфіку його ролі в організації та особисті здібності;

8) регулярне оцінювання ефективності підготовки. Важливим елементом вдосконалення є систематичне оцінювання рівня підготовленості правоохоронців за допомогою тестувань, інтерв'ю, а також практичних вправ. Такі оцінювання дозволяють виявити слабкі місця в підготовці і вчасно коригувати програми навчання.

А. Меденцев, зазначає, про необхідність внесення певних коректив у навчальний процес із тактико-спеціальної підготовки, переосмислення раніше сформульованих положень і рекомендацій, більш активного впровадження методу моделювання типових ситуацій з використанням закордонного досвіду [8, с. 170].

Систематичне вдосконалення цієї підготовки, адаптація її до новітніх методів та технологій, а також інтеграція між різними підрозділами правоохоронних органів є важливими аспектами, які сприяють підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю та забезпечення правопорядку. З огляду на це, тактико-спеціальна підготовка має стати пріоритетом у програмі підготовки кадрів правоохоронних органів для забезпечення їхньої здатності адекватно реагувати на будь-які виклики, що виникають у процесі їх діяльності.

Загалом, вдосконалення тактико-спеціальної підготовки має бути спрямоване на комплексний розвиток навичок, знань та технічних засобів, що допомагають правоохоронцям ефективно діяти в умовах швидко змінюваного середовища та підвищеної криміногенної ситуації.

Висновки. Тактико-спеціальна підготовка є невід'ємною складовою професійної діяльності працівників правоохоронних органів, оскільки забезпечує їхню готовність до виконання службових обов'язків в умовах підвищеного ризику, стресу та невизначеності. Дослідження показало, що ефективність діяльності правоохоронців безпосередньо залежить від рівня їхньої підготовки, що, у свою чергу, вимагає постійного вдосконалення навчальних програм, методик підготовки та технічного оснащення.

Одним із ключових аспектів тактико-спеціальної підготовки є її багатогранність, що охоплює фізичну, тактичну, психологічну підготовку та розвиток навичок міжособистісної взаємодії. Особлива увага має приділятися моделюванню реальних ситуацій, що сприяє практичному закріпленню теоретичних знань та формуванню адаптивних навичок, необхідних для ефективного реагування на загрози.

Також, відзначено важливість міжвідомчої координації та інтеграції міжнародного досвіду, що дозволяє адаптувати найкращі світові практики до умов української правоохоронної системи. Інноваційні технології, такі як симуляційне навчання, використання віртуальної реальності та сучасних засобів комунікації, мають стати невід'ємною частиною навчального процесу.

Важливою складовою вдосконалення підготовки є систематичне оцінювання її ефективності, що дозволяє оперативнo виявляти слабкі місця та коригувати навчальні програми відповідно до змін у криміногенній ситуації та викликів, що постають перед правоохоронними органами.

Отже, комплексний підхід до організації та модернізації тактико-спеціальної підготовки є необхідною умовою для підвищення рівня професіоналізму правоохоронців, що сприятиме забезпеченню правопорядку та безпеки громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бубнова А., Параниця С. Роль тактико-спеціальної підготовки в діяльності працівника правоохоронного органу. *Матеріали конференцій МЦНД*. Ужгород. 2024. С. 88–95.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 16.08.2024 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 15.01.2025).
3. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2022 р. № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16#Text> (дата звернення 15.01.2025).
4. Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.04.2015 р. № 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08#Text> (дата звернення 15.01.2025).
5. Ленкова Т.Р., Казначеев Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149–150.
6. Аносенков А.А., Мукоїда Р.В. До питань підтримки належної фізичної підготовки курсантів-майбутніх працівників правоохоронних органів. *Юридичний бюлетень*. 2024. Випуск 32. С. 7–13.
7. Бондаренко В.В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями. *Монографія*. Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. 524 с.
8. Меденцев А.М. Щодо тактико-спеціальної підготовки правоохоронців в умовах запровадження ринку цивільної вогнепальної зброї. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2021. № 49. 2021. С. 168–170.
9. Гриченко А.О., Когут В.М. Міжнародні стандарти тактико спеціальної підготовки: окремі аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 3. С. 17–26.